בכ״י מ׳ ב׳ הנוסח: ׳... ומר סבר תרומה חמורה לישנא דכלא מר סבר טבל חמור אבל...׳ והעיר בד״ס: ׳ונ׳ שצ״ל דכלה מלשון אגרא דכלה (ברכות ו:ב) ופי׳ דבגמ׳ כתוב סתם מ״ס טבל חמור ומ״ס תרומה חמורה ולשון תלמידי בית המדרש מפרשי טבל חמור אבל תרומה׳ וכו׳, ולדעת אפשטיין[15] תוספת זו של ׳הכלה׳ חדרה פנימה אחרי חתימת התלמוד.

ביצה

1. דף לד ע״ב: ׳שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו.׳ על המלים ׳בדבר שלא נגמרה מלאכתו׳ העיר רש״י: ׳לישנא יתירא הוא והוא פי׳ של מוקצה ונכתב בספרים׳.
2. דף ז ע״א: ׳והני מילי פירי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון׳. בחידושי בן הרמב״ן לעיל דף ח סע״ב כתב: ׳האי לישנא דה״מ פירי דטבילי האידנא וכו׳ אינו לשון גמרא אלא לישנא דמר ר׳ יהודאי גאון הוא והסופרים העתיקו בספרים׳. וראה עוד בחידושי הרשב״א.

כתובות

1. *דף כה רע״א: ׳וכי מפקינן מתרומה ליוחסין בתרומה דאוריתא בתרומה דרבנן לא מפקינן׳.
וברש״י שם, כ״י אג ע״פ מסכת כתובות עם דקדוקי סופרים השלם, מהד׳ מכון התלמוד, ירושלים תשל״ב נמצא: ׳תוספת גליון זו שיבוש בספרי׳ ולא גרסי׳ וכו׳ מפקינן מתרומה וכו׳ לא מפקינן׳ וראה עוד בראשונים שם.
2. דף סד ע״א: ׳השתא דלא איתמר [הלכתא – כי״מ] לא הכי ולא הכי תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ובהנך תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל.׳
כתב בעל העיטור, מהד׳ רמא״י, ח״ב דף סח ע״ג: ׳הדין נוסחא דנוסחאי עתיקי ול״ג לה ובהנך תריסר ירחי שתא לית בגמ׳[16] והאי שעורא לא כת״ק ולא כרבותינו וכי היכי דאיתוסף בגמ׳ מזוני הכי איתוסף תריסר ירחי שתא ואיכא למימר נמי דרבנן סבוראי דכתבי השתא דלא איתמר וכו׳ אכולה שמעתא קאי משום דמספקא להו׳ וכו׳[17].

15. מבואות לספרות האמוראים עמ׳ 137 ואילך. על ציוניו ניתן להוסיף עתה את רש״י למועד קטן, מהד׳ קופפר לדף כו ע״ב: ׳איכא סיפרי דכתב בהו הלכה כר׳ יוחנן לישנא דכלה ולא ידענא מאי לישנא דכלה׳. נוסחה זו אינה ברורה שהרי ר׳ יוחנן אינו מוזכר שם ואולי צ״ל: הלכה כר׳ יהודה [בן בתירה] וכמ״ש רש״י שברי״ף: אית ספרים שכתוב בהם הלכה כר׳ יהודה בן בתירא. ואע״ג שפסק זה נאמר ע״י שמואל כוונת נוסחה זו לומר שקטע זה נכנס לתלמוד ע״י בני ה״כלה״ אלא שיסודותיו קדומים.
16. לוין, אוה״ג כתובות עמ׳ 198 הגיה: לית לה מזוני, וראה תשובות חכמי פרובינציה, מהד׳ סופר עמ׳ 298.
17. דיון בדברים אלו עי׳ רא״ש רוזנטל, ספר הזכרון ליעקב פרידמן, ירושלים תשל״ד, עמ׳ 239 הערה 16.

לשונות פירוש והוספות מאוחרות בתלמוד הבבלי - תדפיס / שפיגל, יעקב שמואל בן יהודה (עמוד 6) 13242 הודפס מאוצר החכמה